

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA BA'DIIY ADABIYOT ORQALI XORIJIY TIL O'QITISH
METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH (INGLIZ TILI FANI MISOLIDA)****Umida Ulasheva**

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich ta'limda badiiy adabiyot orqali xorijiy til o'qitish metodikasini takomillashtirish xususida soz boradi.

Kalit so'zlar: metodika, inductive va deductive usul, she'r, metod prinsiplari, gramatika, tarjima, matn.

KIRISH

Hozirgi kunda yosh avlodga e'tibor juda yuqori, o'sib kelayotgan yurtimiz tayanchlari o'zlarining ona tili fani bilan bir qatorda bir qancha chet tillarini ham o'rganib kelmoqda. Nemis tili, fransus tili, ingliz tili hozirgi kunda maktabgacha ta'lim muassasalarida hamda maktabda o'quvchilarimizga 1 sinfdan mukammal chet tili fanlari o'rgatilib kelinmoqda. Binobarn, yoshlarning ingliz tiliga bo'lgan qiziqishi toboro oshib bormoqda. Bugungi kunda qayerga qaramaylik barcha sohalarimiz zamonaviylashib chet el texnologiyalari, ta'lim tizimi, hattoki, ularning zamonaviy so'zlari ham bizning tilimiz va hayotimizga kirib kelmoqda. Ingliz tili dunyo tili sifatida deyarli barcha sohalarida eng kerakli til sifatida nomoyon bo'lmoqda. Yosh o'g'il qizlarimiz o'z hayot yo'llarini topishda, samarali kasb tanlashda, istiqbolli kelajak qurishda albatta chet tillarini mukammal bilishlari maqsadga muvofiqdir. Jumladan birinchi prezidentimiz Islom Karimov takidlaganlaridek: "Bizning farzandlarimiz bizdan ko'ra kuchli, bilimli, dono va albatta baxtli bo'lishlari shart.

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA XORIJIY TIL ME'TODIKASI

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida til o'rganishga bo'lgan xohish-istak juda yuqori, negaki lug'at yod olish, gramatik qoidalarga qat'iy amal qilish, leksik, fonetik birliklarni tushunmaslik bu albatta bolalar uchun qiyinchilik tug'dirishi tabiiydir. Shu maqsadda o'yinlar, qo'shiqlar, multfilimlar, she'rlar, rasmlar hamda online darslar orqali, turli xil samarali metodlardan foydalanish bolajonlarni til o'rganishga bo'lgan muhabbatlarini yana ham yuksaltiradi. Qo'shimcha ravishda, davlatimiz tomonidan yaratilgan yuqori darajadagi shart sharoitlar, zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlangan yorug' va shinam xonalar, maktablarning yosh, iqtidorli, shijoatkor kadrlar bilan ta'minlanganligi, maktab darslaridan tashqari mustaqil shug'ullanish uchun barcha sinflar uchun online telekanallardagi televizion darslarning tashkil etilganligi tahsinga sazavordir. Shunga ko'ra gramatikada asosan ikki xil unumli usul mavjud bo'lib:

DEDUCTIVE usulda aynan o'yinlar, mashqlar, qo'shiqlar va hikoyalar orqali mavzu o'tiladi va so'ngra qoidaga bog'lab tushuntiriladi. Boshlang'ich sinflar gramatik birliklar ega, kesim, to'ldiruvchi, artikl, fe'l kabilarni bilmaganliklari uchun aynan bu usul samarali va foydali hisoblanadi. Colours -ranglar mavzusini o'tishimiz uchun biz badiiy adabiyot vositasi hisoblangan she'rdan foydalanamiz.

COLORS**Orange is a carrot****Green is the grass****Brown is the bear****Purple is a plum****Blue is the sky****Black is a witch's hat****And red is cherry pie**

INDUCTIVE usulda esa biz avval gramatik qoida tushuntiramiz so'ngra mashqlar yordamida mustahkamlaymiz. Masalan, zamonlar, predloglar, artikllar, aniqlovchi, hol tushuntirilgach, shu mavzuga doir bo'lgan mashqlar bilan tushuntirilgan mavzu mustahkamlanadi. Bu ko'pincha yuqori sinf o'quvchilari uchun samaralidir. Boshlang'ich sinf o'quvchilari fikri juda tarqoq bo'lishadi, ularni diqqatini jalb qilish mashaqqatli hisoblanadi shuning uchun o'qituvchi mahorat bilan mavzuni tushuntirib interfaol metodlardan foydalangan holda mavzuni o'tishlari lozim. Psixologlarning ta'kidlashicha yosh bolalar kattalarga nisbatan yangilikka qiziqishi, ishtiyoqi, 70-80% kuchliroq bo'lar ekan. Kundalik hayotimizda ham bajara olmaydigan vazifalarni bajarib ko'rishga harakat qilishadi, bir xillikdan juda tez zerikishadi, shu sababli o'qituvchidan yangicha uslublardan, noan'anaviy tarzda darsni tashkil etish, o'quvchilarga xorijiy tilni muhitini yaratib bera olishu kerak.

Chet til o'qitish metodi – deyilganda chet til o'rgatishning amaliy, umumta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlariga erishuvni ta'minlovchi muallim va o'quvchi faoliyatining majmuasi tushuniladi. Metod atamasi "ta'lim usullari yig'indisi" va "ta'limning yo'nalishi" ma'nolarida qo'llanadi. Birinchisi ta'lim nazariyasida jarayon metodlar ma'nosida ishlatilsa, ikkinchi ma'noda uni o'qitish metodikasi tarixiga oid asarlarda uchratishimiz mumkin. Masalan, chet til o'qitishning tarjima metodi, tog'ri metod, ongli- qiyosiy metod, an'anaviy metod,

intensiv metod va boshqalar hisoblanadi.

Metodlar tarixi atoqli metodist prof. I.V.Raxmanov tomonidan chuqur o'rganilgan. Tarjima metodi asosan ikki ko'rinishda bo'lib, grammatika-tarjima va matn-tarjima metodlari nomi bilan yuritiladi. Grammatika-tarjima metodi nuqtayi nazaridan chet til umumta'limiy maqsadda o'rganilgan. Grammatik mashqlar til o'rganuvchining mantiqiy tafakkurini o'stirish maqsadida bajarilgan. Grammatik bilimlarni bayon etish ta'limning asosiy maqsadi deb qabul qilingan. Bu metodning asosiy prinsiplari quyidagilar:

1. Til o'rganish yozma nutqqa asoslangan.
2. O'rganish predmeti qilib grammatika olingan, leksika ham unga tobe ravishda tanlangan. Grammatik mashqlar bajarish asosiy ish usuli bo'lgan.
3. Oldin, grammatik qoida yod olingan, so'ng esa qoidalar asosida gaplar tuzish tavsiya qilingan.
4. Grammatik shakl va so'zlarning ma'nosi so'zma-so'z tarjima vositasida ochib berilgan.
5. So'zma-so'z tarjima va quruq yodlash yo'li bilan til materiali o'zlashtirilgan.
6. So'zlarni kontekstdan tashqarida, yakka yodlash bilan chegaralanilgan.

Grammatik birlikning tuzilishidan uning ishlatilish qoidalari va so'zlovchining muloqot jarayonida qay hollarda qo'llanilishiga qarab ketma-ketlikda tuzildi. Tadqiqotchi mashqlar to'plamini yaratayotganda quyidagi omillarga asoslandi: 1) Talabalarga ma'lum bir mavzuni ochib berishda, ularning ona tili bilan o'rganilayotgan tillari Grammatik birliklari orasidagi o'xshash va farqli jihatlariga urg'u berildi; 2) Interferensiya muammosi vujudga kelishi mumkin bo'lgan mavzularda bu holatni oldini olishga qaratilgan

mashqlar tuzildi; 3) Mashqlar to'plamida tizimli yondashuv (принцип системности) ga tayanilgan holda topshiriqlar ketma-ketligi yaratildi, ya'ni yengildan murakkabga, tayyorlovchi (pre-communicative) mashqlardan masosiy (communicative) mashqlarga o'tildi. 4) Imkon qadar, ingliz va o'zbek madaniyatiga xos bo'lgan kontekstlar tanlandi va mashqlarga kiritildi. 5) Davlat ta'lim standardi va studentlarning bilim ko'rstakichlariga mos ravis

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, umumta'lim maktablarida ingliz tilini o'quvchilarga o'rgatishda o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olishi, chet tilini o'rgatishga bo'lgan muhitni yarata olishi, hamda ingliz tili o'rgatishda badiiy adabiyot vositalari hisoblangan hikoyalardan, qo'shiqlardan, sherlardan va maqollardan foydalanish, o'quvchilarning qiziqish va ehtiyojlarini to'liq qondirishga yordam beruvchi pedagogik innovatsion texnologiyalarga asoslangan zamonaviy dars ishlanmalari yordamida dars o'tish o'quvchilarda tilni o'rganish uchun yuqori samara beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Журабоев, Б. (2020). Мотивированные люди для удовлетворения своих собственных потребностей. *Academic research in educational sciences*, (3).
2. Samarova, S. (2018). Forming Creative Vision of Person as Universal Method Enhancing Creativity. *Eastern European Scientific Journal*, (6).
3. Samarova, S. R. (2019). Methods and technologies for the development of creative thinking of pupils. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 7(10), 37-43.
4. Рахманова, М. К. (2019). Изучение стратегии обучения. *Приоритетные векторы развития промышленности и сельского хозяйства материалы II международной научно-практической конференции*, 7, 95-101.
5. Rajabova, I. T. (2020). Лингводидактические аспекты глаголов, выражающие перемещения, на уроках русского языка с учащимися с узбекским языком обучения. *Academic research in educational sciences*, (4).
6. Абдуллаева, Ш. К., & Фагимовна, Ш. Н. (2020). Нетрадиционные методы обучения русского языка и литературы. *Суз санъати*, (3).
7. Shokarimova, K. A. (2021). The way of improving reading and writing skills during the lessons. *Academic research in educational sciences*, 2(2).